

נר לשולחן שבת

פרשת וישב

גליון 347

לע"נ הגאון ר' חיים יצחק מליק הי"ד
נפטר במחנה בזנוולד כ"ד כסלו תש"ה
ולע"נ איש תורה וחסד הר"ד שמשון
סומפולינסקי ז"ל כ"ה כסלו תש"ך

היום המיועד לבואו נקבע כצום ועצרת לכלל הקהילה. רבי יעקב עטלינגר הלך עם עוד עשרה ת"ח, והתפללו על מצבתו של הצדיק רבי יחיאל פנחס, שכתב בצוואתו, שעל כל צרה בעיר, יבואו להתפלל על קברו. תפילתם הצליחה, האדמה הבוצית נהפכה לאדמה יבשה, והגזירה התבטלה. (הקדמה לשו"ת "בנין ציון")

והיא שלחה אל חמיה - לא רצתה להלבין פניו. (ל"ח כ"ה רש"י)

חידש בעל ה"ערוך לנר" - אסור לאדם להציל עצמו ממייתה על ידי שמבייש את חברו ברבים! וראייתו מפרשת השבוע, מתמור. בגמרא נאמר (ברכות מ"ג, ב"מ נ"ט) 'נוח לו לאדם למסור עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. מניין? מתמור דכתוב 'היא מוצת והיא שלחה אל חמיה'.

היה זה בעת שסללו את הכביש השחור, הנודע בכינויו רחוב ז'בוטינסקי... הגה"צ רבי אבא גרוסברד, שבאותה עת כיהן כמושגיח בשיבת לומז'ה נסע באוטובוס מפתח תקוה לתל אביב. בדרכם הגיעו למקום עבודת הפועלים.

הפועלים ששמחו שהנה עוד כביש נסלל בארץ ישראל, עזבו את עבודתם ופתחו בריקוד נלהב, נהג האוטובוס צפר וצפר, אך אדרבה הצפירות הגבירו את קצב הריקודים... ביקשו מהם להפסיק אך ללא הועיל, השמחה הרקיעה שחקים.

רבי אבא ירד מהאוטובוס והצטרף למעגל... ואט אט הפנה את הרוקדים לצדי הכביש... וכך יכלו להמשיך בנסיעתם הלאה.

כשחזר לשיבה סיפר רבי אבא את שארע, והוסיף: "לפעמים צריך גם לרקוד עם הבחורים, כדי להוביל אותם לדרך נכונה!" (נר לשולחן שבת" המעשה סופר בימי השבעה להרה"ג רבי אברהם אבא גרוסברד, יש"כ להרה"ג י"ד)

ביקש יעקב לישב בשלווה...

סיפר אחד מתלמידי הגאון רבי ישראל אליהו וינטרויב, שבא אליו ותינה לפניו צערו על עולם החיים המטרידו מעסק התורה, אך מצד שני הלא חיוב הוא, ואיך אפשר לגדול בתורה כך?

ענה רבי ישראל אליהו: 'אספר לך סיפור, לפני שנים רבות, בעת לימודי בכולל חזו"א הייתי צריך לומר למחרת "חבורה". הגעתי לעת ערב הביתה והנה הכיור מלא - הר של כלים. והרבנית הלכה לישון, שלא יכלה עוד מרוב עייפות ועבודות הבית.

נו, והרי אני צריך לעזור, ניגשתי לכיור ולמשך שעה ארוכה שטפתי את הכלים ותוך כדי כך הנחת את מחשבתך בסוגיה, וכשסיימתי לשטוף ה'חבורה' כבר היתה מוכנה! (ויעל אליהו בסערה)

היה אומר הגה"צ רבי הירש פאלי לבחורים: "אם אתם מבקשים ללמוד בשטחיות, אפשר לקחת את הגמרא להניחה בחוץ והרוח תדפדף מאליה את הדפים..." (ר' הירש - ביום ו' יחול יום הזכרון לגרצ"ה פאלי)

השבוע יחול יום הזכרון לגאון ישראל רבי יעקב עטלינגר, רבה של אלטונה, בעל ה"ערוך לנר", מגדולי אשכנז, כ"ה כסלו תרל"ב

הבור ריק אין בו מים - נס יבוש בית הקברות באלטונה

רופאה של אלטונה היה גוי אנטישמי. ברשותו חרש עלילה על בית הקברות היהודי העתיק שעמד במרכז העיר. לטענתו היווה המקום מפגע מהריח שנודף ממי התהום הנקווים בין המצבות, דרש אותו רופא להעביר את המתים, ולהקים במקום גינת נוי.

זעזוע פקד את בני הקהילה. כל הבקשות המחאות והתחנונים לא עזרו, עד שגבאי הקהילה ר' מאיר גולדשמיט בעצתו של הרב, רבי יעקב עטלינגר פנה למושל. המושל נענה והורה לשלוח חוקר מלכותי, שיבדוק אם יש ממש בדברי הרופא.

הנה הלשון 'מוצת' הוא בלא א', כתב תוס' שהוא לשון ויצת אש', שהיתה תמור קרובה לאש. כלומר היא המתנה עד שתהיה קרובה ממש לאש, לרמז ליהודה שהיא לא תפרסם אותו אפילו אם הוא לא יודה, מזה מוכח בודאי 'שיהרג ואל ילבין פני חברו'.

יש להעיר כי לכאורה מרש"י אין ראייה מתמור להלכה זו של 'הרג ואל ילבין', שהרי גם ב"רודף" אומרים שאם יכול להצילו באחד מאבריו אסור להורגו, א"כ יתכן שגם פה היה על תמור קודם לרמז ליהודה, שמא יודה, ואכן אם לא היה מודה, היתה מגלה שהיא מעוברת ממנו וניצלת. (שו"ת "בנין ציון" קע"ב-ג' ועיי"ש)

כתב מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך: מדי דברי בענין פיקוח נפש דוחה שבת, יש להעיר שמעולם לא שמענו שיהא מותר לחלל שבת להציל אדם מהלבנת פנים!?

ולכאורה מ'תמר' תמוה, מדוע לא יהיה מותר לחלל שבת כדי למנוע הלבנת פנים! ק"ו, ומה אם מותר לחלל שבת כדי להציל אדם ממייתה, כ"ש שמותר להציל מהלבנת פנים, שחמור יותר משריפת שלשה אנשים, תמר ובניה, וצ"ע. (מנחת שלמה" ז' ועיי"ש)

מתמר לתמר - מתוך פנקסי הגיטין של בתי דינם של הגאונים רבי שמואל סלנט ורבי צבי פסח פרוק, מהגאון ר' חיים שלמה רוזנטל:

יש שמות נשים שאין להן משמעות בתוספת האות ה' בסוף ונוספו בשם נקבה לשם הזכר, כגון אילן - אילנה, ניר - נירה וכדו'. ובענין השם תמר שלא מוסיפים בו את האות ה', שלא קוראים לבת 'תמרה' ולא לבן 'תמר', אף שתמר הוא זכר ותמרה היא נקבה, [ועיין משנה דמאי א' א'], ומה שונה שם זה מניר ואלון?

אכן בעדות הקווקזים והבוכרים יש שם של אישה 'תמרה'. יש 'מסדרי גיטין' אצל הקווקזים שכותבין 'תמרא' באל"ף, ולכאורה היה צריך לכתוב בדווקא עם ה"א. ב"פנקס הגיטין" של הגאון

רבי צבי פסח פרנק, אייר תש"א מובא: "גירש ... את אשתו תמרה דמתקריא תמר בת חיים בער". ומדובר בבת אשכנזית.

ישנם שתי שיטות בין מסדרי הגיטין:

יש אומרים שכל מילה המופיעה בתנ"ך אף שאין זה שם איש או אישה כיון שאימצוה 'כשם' הרי יש לה את כללי הכתיבה של שם עברי וסיומו באות ה'. **ויש אומרים** דווקא כאשר השם מופיע בתנ"ך כשם איש או אישה ההוראה היא כנ"ל, אך לא כאשר הוא מופיע בתנ"ך כשם עצם או כסתם תיבה. (שורת הדין ט')

הלבנת פנים בבית המדרש

יש בתונים קרוב לשלש מאות ת"ח, וגם ראיתי נערים בני י"ד שנים מעיינים וחריפים, קולעים אל השערה. (החיד"א - "מעגל טוב")

היה זה חורף שנת תקל"ד בבית המדרש של הגאון רבי יוסף זרקא מגדולי חכמי תונים. היושבים למדו סוגיה בעיון ובדיבור חברים. החיד"א התיישב בירכתי בית המדרש מצטנף ושותק. כשראו אותו שותק והם לא היו רגילים בכך החלו מתלחשים: 'החכם הזה שבא מירושלים כנראה שאין לו אלא איצטלא דרבנן בלבד... והראיה שהוא שותק כמו "חטבה" - בול עץ...'

שמע החיד"א את הדברים ויחר לו מאד, מפני כבוד התורה וכבודה של ירושלים. אותו היום יום שישי היה, פנה החיד"א לרב וביקש לדרוש בשבת. הרב הודיעו את מנהגי העיר שלא מקיימים את המנהג ש'אין מקשין על הדרשן' וכי כל בני העיר, מגדולים ועד קטנים משתתפים בשיעור וכדאי שיתכונן היטב... **החיד"א שעמד על טיבם של חכמי תונים** באותה תקופה שכל עיונם היה בש"ס, מהרש"א וכו', ראשונים ורמב"ם ולא היו בקיאים בספרי השו"ת ואחרונים, הכין דרשה מן הסוג השני...

למחר פתח בדרשתו בדברי הגמרא 'אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתם אותי חטיבה אחת בעולם אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם' (ברכות ו), ורמז בזה על הכינוי שכינהו אתמול 'חטבה'... במשך הדרשה לא סתר את דבריו, והיו הדברים חדשים וערבים בעיניהם. לאחר הדרשה באו וביקשו ממנו סליחה על אותה פליטת פה. (תולדות חכמי ירושלים ח"ג)

מספר החיד"א: 'דרשתי כשעה וחצי פלפול באחרונים בספיקות וראיות, דברים שאינם בקיאים בו, וערב להם מאד, כי היו רגילים בדרשות של פלפול בש"ס וכולם מקשים על הדרשן וצריך להשיב, וכמה הלבנות פנים יש בזה. (מעגל טוב יקהל תקל"ד)

נשאל הגאון רבי צבי פסח פרנק אם בא עני לשיבה, אם יש כאן ענין "אל ישוב דך נכלם", אלו הבחורים שאינם נותנים לו נדבה?

והשיב: שמכיון שהעני לא בא אליו במיוחד אלא שבא לאסוף בישיבה אין כאן ענין זה, ואם מישהו לא נותן לו אינו מכלימו.

הוסיף השואל: ואם העני בא בין הסדרים, כאשר אין באולם הישיבה בחורים נוספים? ענה מרן: "אם תיתן תהיה לך מצוה!" (רשמי שאלה י"ד - השבת יחול יום הזכרון לעומד ההוראה, רבה של ירושלים הגרצ"פ פרנק)

חידה לפרשת השבוע ולחנוכה

"את דיבתם רעה" - יוסף אמר שהיו השבטים אוכלים "אבר מן החי", ללא שחיטה. ומבארים המפרשים שהיו אוכלים בן פקועה. (ל"ב)

תמה הפר"ח: הדין הוא שעל הדלקת נר חנוכה מפני החשד לא מברכים. וצריך עיון, מאי שנא משחיטת בן פקועה שגם היא גזירה מדרבנן מפני הרואים, ואפילו הכי מברכים עליה? (י"ד י"ג ט')

למרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך יש ארבעה תרוצים בזה:

א. לרוב, הדלקה זו סמוכה לעיקר ההדלקה, ויוצא באותה ברכה, לכך לא תיקנו על כך ברכה אף אם אירע שלא הדליק בסמוך.

ב. בן פקועה שאני, כיון שסו"כ"ס הבהמה נאסרה על פי ציווי חכמים, והשחיטה מתירתה לכן טעונה ברכה דכל דבר שמכשיר טעון ברכה, אבל בנר חנוכה אין כאן אלא הסרה מחדש.

ג. בן פקועה אף שעיקר התקנה היתה מפני הרואין, מכל מקום תקנה גמורה היא וחייב בשחיטה גם באופן שאין חשד כלל, משא"כ בנר חנוכה דקי"ל בשו"ע שבזמן הזה כשמדליקין בפנים ואין חשד אין צריך להדליק עוד.

ד. בנן פקועה הגזירה היא משום איסור אבר מן החי שלא יבוא הרואים להתירו, לכן שייכת שחיטתו למצוות שחיטה, אבל בנר חנוכה אין החשש שיבוא לבטל מצוותו. כלומר לא משום נר חנוכה הוא מברך, אלא משום 'והייתם נקיים'. (הליכות שלמה" תנוכה)

ויבא שכמה

היה זה לפני כחמישים שנה, בהלווייתו של אברך צעיר, בן העיר פתח תקוה, שנהרג בתאונת דרכים, בהספד עליו הגאון רבי יעקב ניימן שאל איך אפשר להנצל ממה שנגזר על האדם?

אלא אמר הרב ניימן: כשנגזר על אדם דין קשה, הרי גם נגזר כל מהלך הענינים: היכן ומתי יענש, מי יהיה שם וכו', והיה אם ישתנה אחד הפרטים כל הענין יתבטל, כפי שמצינו בשני עבדי שלמה ששלחם ללז. על כן והיה אם אדם יתעכב באיזה מקום בשל מצוה שהוא עושה, הגזירה תתבטל. ("נר לשולחן שבת" מהר"ר י"ז)

'זהבור ריק אין בו מים ... אבל נחשים ועקרבים יש בו.' (ל"ז כ"א)

ותמוה, אם כן מהו וישמעו ראובן ויצילוהו מידם - שלא יהרגו את יוסף אלא יזרקוהו לבור, הלא גם בבור הוא ימות על ידי הנחשים?

תירץ ה"אור החיים": לפי שהאדם הוא בעל בחירה ויכול להרוג גם מי שלא נתחייב מיתה, משא"כ חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא נתחייב מיתה בשמים. בהבנת דבריו אלו האריכו רבים וטובים.

סיפר הג"ר משולם שיינקר: הרבה העמקתי להבין את דברי ה"אור החיים", כיצד זה יתכן לומר שאדם יכול להרוג את שאינו חייב מיתה, הלא הכל בידי שמים, הרי יש שחר ועונש!?

נסעתי להר הזיתים, התפללתי ושפכתי שיח על קברו של ה"אור החיים" הקדוש: 'כל חיבורך מרבה אמונה, ואילו דבריך אלו מעוררים מקום לתהיות, מבקש אני שתאמר לי מה הפשט'.

כשחזרתי לבני ברק נכנסתי לבית הכנסת "דברי שיר" להתפלל ערבית. והנה מצידו השני של בית הכנסת, יהודי שאני מכיר, אך מעולם לא דיברתי עמו אודות אותו אוה"ח, רץ אלי ואמר:

'זע לך, יש בפרשת וישב "אור החיים" תמוה מאד, והסטייפלר והרב שך שניהם כאחד אמרו לי ביאור בו - כיון שאין רצונו של הקב"ה לשנות את ענין הבחירה, הרי ביד האדם להרוג, וכך מי שהוא רוצה לפגוע בו נמצא עתה במצב של סכנה, ובשעת סכנה יתכן שמשמים יגזרו עליו מיתה, כפי שמובא בגמרא שאסור להכנס למקום סכנה, שדנים אותו מחדש. ובוודאי לא נתכוון ה"אור החיים" שאדם יכול להרוג את חברו בלא גזירת שמים'.

והוסיף הגר"מ כי היה זה בעת שקראו כבר בספר במדבר ואי אפשר היה לתלות זאת בפרשת השבוע... ("נר" וקצרנו בזה! יש"כ להרה"ג אצ"ש)

היה זה במסיבת חנוכה שנת תשנ"ט, בישיבת "כנסת יצחק" בחדרה, ראש הישיבה הגאון ר' יהושע ארנברג דרש כשעתיים. בין דבריו הזכיר את האוה"ח, ותמוה: איך יתכן שיהרג אדם שלא נקנסה עליו מיתה, הרי יש שחר ועונש, אין מיתה בלא חטא!?

ותירץ שכוונתו היא שבעל בחירה יכול להרוג את מי שיש בחטאיו כדי למות ורק הקב"ה חס עליו בבחינת "ארך אפיים", שאם נמצא במצב שמדרך הטבע צריך להנזק, אפשר שלא תעמוד לו ה'אריכות אף' להצילו וימות בחטאו. ("שחר אורח")

כתנת פסים - נסיים בסיפור מופלא משבוע שעבר ששמעתי מבתי שתחי' היה זה בחודש חשון תשע"א, שתי חברות, האחת כלה ביום חופתה באו להתברך מהרבנית בת שבע קניבסקי. הרבנית ברכה אותן בחום. חברתה ביקשה ברכה, שתמצא במהרה את זיווגה. להפתעתה הרבנית אמרה לה: 'תקני שמלת כלה!'

הבחורה היתה מאד נבוכה, איך תזמין, מה תגיד, וחשבה בליבה שהיא צריכה לחזור לרבנית לברר את פשר העצה. מפעם לפעם הדבר נדחה עד שבפתאומיות ארע האסון ונסתלקה הרבנית...

הוריה הלכו לשאול את הגאון רבי יעקב אדלשטיין מה יעשו. סיפרו לו שהרבנית קניבסקי ע"ה אמרה שהם יקנו שמלת כלה. 'תעשו מה שהרבנית אמרה' אמר רבינו.

התקשרו לסלון כלות מפורסם והזמינו שמלה. באותו היום התקבלה תשובה חיובית מצד של בחור שהוצע להם. כעבור שבועיים בתי הוזמנה לשמחת האירוסין... ("נר לשולחן שבת")